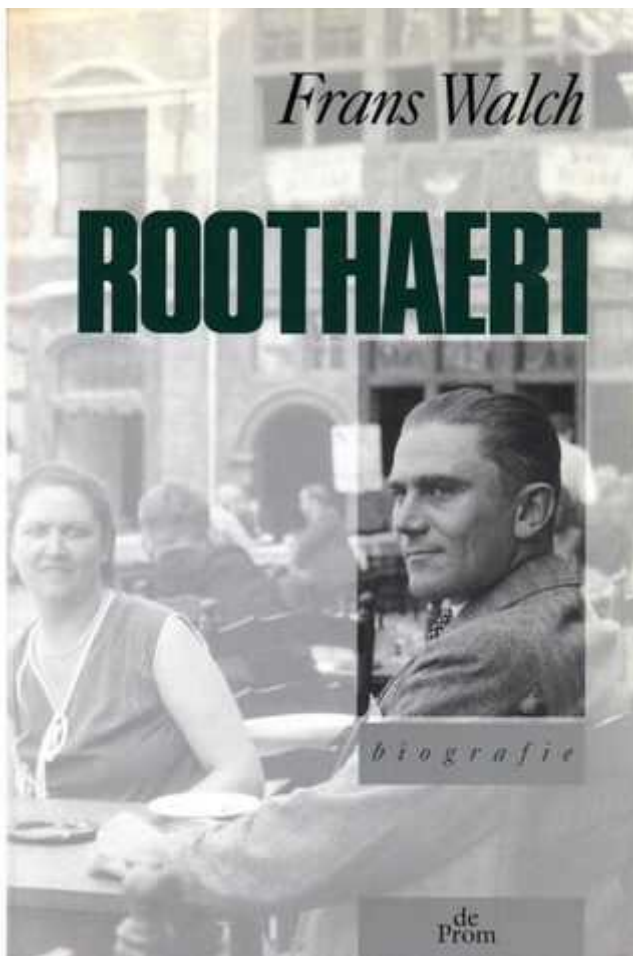

Frans Walch

ROOTHAERT

een biografie

de
Prom

Inhoud

Inleiding	7
I Jeugd	9
II Dienstjaren 1914-1918	31
III Studententijd	36
IV De jaren twintig	42
V Van jurist tot schrijver	56
VI De detectives	62
VII De camera loopt	89
VIII Twee verdachte boeken	103
IX De verkeerde omgang	115
X Doctor Vlimmen	126
XI Die verkeerde weereldt	144
XII De mobilisatie	158
XIII De vlam in de pan	168
XIV De bezettingsjaren	209
XV Villa Cascara	218
XVI De wenteltrap	230
XVII Oom Pius	240
XVIII Een avondje in Muscadin	253
XIX Vlimmen contra Vlimmen	263
XX Vlimmens tweede jeugd	282
XXI De jaren vijftig	295
XXII Ziekte en herstel	326
XXIII Duivelsfortuin	340
XXIV De laatste jaren	347
XXV Literatuur of lectuur?	355
XXVI De erfenis	365
XXVII Ton-Toon-Anton, herinneringen	374
Epiloog	385
Noten	386
Bibliografie	414
Naslagwerken	419
Archieven en documentatiecentra	422
Personenregister	423
Verantwoording illustratiemateriaal	429

ISBN 90 6801 495 1
Copyright © 1996 by Uitgeverij de Prom, Baarn
Ontwerp omslag: Bosch en Keuning Studio
Verspreiding voor België: Uitgeverij Westland nv, Schoten

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912° het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

X Doctor Vlimmen

In 1928 trok een groepje van ongeveer veertien personen naar de Harz in Duitsland. Onder hen bevonden zich Huub en Toos Pulles en de hoofdredacteur van het blad *Het Leven*, Richter, tevens de organisator van de trip. In een gesprek wendde Richter zich spontaan tot Pulles met de vraag: 'Zeg, hoe verdienen jullie dierenartsen nu eigenlijk? Zieke koeien en ander vee worden toch gewoon afgemaakt. Daar zijn toch slaggers voor. Een boer kan toch niets betalen.'

Zonder dat hij zich ervan bewust was legde hij met deze zinnen de grondslag voor *Doctor Vlimmen*. Pulles begon zich vanaf dat moment te realiseren dat men van zijn beroep niets af wist. Als er al eens over de dierenarts geschreven werd, heette hij steevast een veearts en werd hij afgeschilderd als een barbaar, een dronkelap of iets van dien aard, be-sefte Pulles en dat beeld zinde hem totaal niet.

In diezelfde periode liep Roothaert – baan kwijt, vrouw weg – met zijn ziel onder de arm. Veel zicht op werk was er niet, dus bestond er alle gelegenheid in het T-Fordje van zijn vriend te stappen om die te vergezellen op beroepsmatige tochten over hobbelige zandweggetjes naar ver weggestopte boerenstulpjes.

Roothaert woonde 'maandenlang bij ons'²⁵⁵ zegt Pulles in 1967, terwijl mevrouw Pulles spreekt over 'weken die Roothaert bij ons logeerde. Hij is gewoon opgenomen geweest bij ons.'

Roothaert leerde in de voetsporen van Pulles het schrale leven op het platteland kennen en hij kreeg een goed beeld van de vaardigheden die een dierenarts zoal dient te bezitten. '(...) hij ging met mij dag en nacht op praktijk. En 's middags wist hij de dingen die hij gezien had buitengewoon interessant onder een borreltje te vertellen,'²⁵⁶ memoreert Pulles.

De onbekendheid van de meeste mensen met de werkzaamheden van een dierenarts en Roothaerts onderhoudende vertelkunst vormen de basis voor het idee een boek te schrijven over het veterinaire werk. Vooreerst was daar nog geen sprake van:

'Damals ahnte natürlich keiner von uns beiden dass unsere oft erheiterten Erlebnisse einmal ihren Niederschlag in einem Buch finden sollten,'²⁵⁷ zegt Roothaert ruime tijd na de oorlog in het Duitse *Filmdienst*. De plannen voor een boek komen pas van de grond wanneer hij zich

met detectiveromans enige faam heeft verworven en zichzelf daarmee bewezen heeft op een redelijk niveau te kunnen schrijven.

'Met 'Camera loopt', het verhaal van mijn avonturen in de Nederlandsche film industrie, sloeg ik voor het eerst een anderen weg in,' vertrouwt hij in 1937 zijn eerste interviewer toe. 'Daarna voelde ik, dat ik kon beginnen aan de uitwerking van mijn studie-aantekeningen voor 'Dr. Vlimmen', mijn laatste roman, zoals u weet.'²⁵⁸

Roothaert, belezen als hij was, zag in dat er voor een roman meer komt kijken dan het louter en alleen noteren van de handelingen van een die-renants, '(...) dan wordt het meer een handboek. Dat wordt verdraaid vervelend.'²⁵⁹ Het wat stroeve begin van de roman geeft daar summier blijk van. Er moest een intrige in verweven worden en die werd hem aangereikt door een voor zijn scheiding vechtende banketbakker uit Eindhoven, Louis Pessers.

'Roothaert kende hem vanuit Tilburg,' aldus mevrouw Pulles. 'Hij had een hele goede banketbakkerszaak. Pessers was de eerste die in Eindhoven met 'die wagentjes met ijs' begon.'

'Pessers trouwde met een Eindhovens meisje, dat duidelijk niet op de huwelijksreis staat was voorbereid en tijdens de huwelijksreis naar Parijs al op de eerste avond de beste uit het raam van de derde verdieping dreigde te springen, als de jonge bruidegom haar te na zou komen. De huwelijksreis werd afgebroken, het jonge paar keerde naar Nederland terug, maar de bruid bleef iedere toenadering afwijzen en vluchtte naar haar ouderlijk huis om niet meer terug te komen. Langer dan tien jaar heeft Pessers geprobeerd om zijn huwelijk door de kerkelijke autoriteiten als ongeldig, want niet 'voltooid', te laten verklaren, maar de Rota, de kerkelijke rechtbank in Rome, bleef weigeren.'²⁶⁰

Hoe waarheidsgetrouw dit citaat is, blijft een vraag. De in 1988 nog in leven zijnde tweede vrouw van Pessers achtte het in de geest van haar in 1953 overleden man wenselijk omtrent die hele affaire niets mede te delen en als onderzoeker heeft men dat, hoe spijtig ook, te aanvaarden en te respecteren. Dat daardoor een aantal vragen open blijft, is evident. Het neemt niet weg dat er over de huwelijksproblematiek van Dr. Vlimmen in relatie tot de werkelijkheid wel zekerheden vast te stellen zijn.

Roothaert bediende zich met hartstocht van officiële stukken en hij benadrukt herhaalde malen dat de in de roman afgedrukte documenten authentiek zijn. 'Die papieren van de echtscheiding hebben bij ons in de brandkast gelegen,' verzekert mevrouw Pulles. Afgaande op die documenten mogen we aannemen dat Pessers zich op jonge leeftijd werkelijk in het zo spreekwoordelijke ongeluk stortte. In *Vlimmen* lezen we in de verklaring van een dokter over de echtgenote:

'Zij is in de hoogste mate een zenuwpatiënte en psychopate, wier lijden op de grens staat van Krankzinnigheid. Behalve tal van vreemde krachten en uitingen, is zij een soort monomaan op het gebied van seksuele omgang met haar wettige echtgenoot.'²⁶¹

Arme Louis Pessers! Het kostte deze gelovige man een tiental jaren om van zijn hysterica verlost te raken en dat was niet te danken aan roomse goedheid, maar aan – als mevrouw Pulles het zich juist herinnert – 'een betrekkelijk jong sterven' van de vrouw die zijn leven zo negatief had beheerst.

Roothaerts relatie met Pessers was goed. Hij kwam regelmatig bij hem over de vloer en het is aan te nemen dat de informatie over het ontworpen huwelijk zijn ware neerslag heeft gekregen in *Doctor Vlimmen*, inclusief de dreigende sprong uit het raam van de derde verdieping in het Parijse hotel. In hoeverre Roothaert het vertrouwen van Pessers geschaad, dan wel misbruikt heeft, is onzeker. Een gegeven is dat de publicatie van de roemruchte 'dierendoktersroman' verdere contacten tussen Pessers en hem in de weg stond.

Mevrouw Pulles: 'Na zijn tweede huwelijk (in 1938) vond Pessers, bekeken vanuit zijn katholieke achtergrond, het jammer dat alles gepubliceerd was.'

Roothaert heeft altijd ten stelligste ontkend dat zijn eigen huwelijksproblemen model hebben gestaan voor Vlimmens moeilijkheden. Met onuitroeibare hardnekkigheid deed dat verhaal in Tilburg de ronde. Maar Roothaert heeft steeds angstvallig vermeden die privé-aangelegenheden aan de openbaarheid prijs te geven. Waar het de huwelijkstragiek van anderen betrof, bleek hij evenwel minder terughoudend.

De dierenartsenpraktijk en de echtscheidingsprocedure speelden zich af in het nog steeds achtergestelde Brabant van circa 1930. Roothaert stengelde de twee draden ineen en creëerde zo zijn personage Vlimmen. Twee dorpsnamen zouden model hebben gestaan voor de naam Vlimmen. Het Noord-Brabantse Vlijmen, waar Pulles in 1895 was geboren, en het tussen Turnhout en Antwerpen gelegen Vlimmeren. Het is evenwel ook mogelijk dat Roothaert de naam ontleende aan de Vlimmenhoef, een eeuwenoude Tilburgse boerenhoeve die in het begin van de jaren twintig is afgebroken. Vlimmenhoef is vermoedelijk een verbastering van Van Liemdt-hoef, in het dialect uitgesproken als 'Vlimdhoef.'²⁶²

De roman

Johannes Maria Vlimmen is praktiserend dierenarts in Dombergen, 'een

Brabantse fabrieksstad, die het midden houdt tussen Bergen op Zoom, Roosendaal, Tilburg, Eindhoven en Helmond.¹²⁶³

Bij nacht en ontij manoeuvreert hij al dan niet vergezeld door vriend Dacka zijn Chevrolet over de Brabantse landweggetjes:

'De Chevrolet hobbelt dwaas van de ene diepe voor in de andere tot hij eindelijk het meest geschikte reepje vindt, en dan nog heeft hij al zijn stuurmanskunst nodig om niet in de sloot te schuiven. (...) Een eindje verder wordt het land zuur en de weg modderig. De wagen maakt onverwachte sprongen; slijkwater spat in brede vlagen langs de portieren. Hij weet niet juist waar hij is.¹²⁶⁴

Vlimmen – 'Vlimmus' zeggen de boeren – weet bij de plattelandsbevolking de juiste snaar te raken. Hij wijdt zich met volle overgave aan zijn arbeid, is eerlijk en niet te beroerd de allerarmsten financieel te ontzien. In zijn vak is hij heer en meester, thuis echter, in de woning aan de Beukenlaan, bestiert zuster Truus, een jonge weduwe, het huishouden. Vlimmen laat zich dat welgevallen, ofschoon haar wakend oog hem weleens te scherp voorkomt wanneer het gaat om het hanteren van de borrelfles. Het contact met zijn zuster is goed, zij het niet onstuimig en voor haar zoontje Dop koestert hij een warme genegenheid, hoewel hij moeite heeft die te uiten. Want Vlimmen is – hoe zelfverzekerd hij ook overkomt bij de boeren – in wezen een verlegen man die vaak vertwijfeld zijn gedragingen analyseert. Een toevallig treffen met de verwaande arts Treeborg noopt hem tot een weloverwogen praatje, maar: 'Het is zoals gewoonlijk van zelf misgelopen, zonder dat hij het eigenlijk wilde.'¹²⁶⁵

Na een onverwachte ontmoeting met wethouder Van der Kalck zinkt Vlimmen de moed in de schoenen als hij het gesprek opnieuw beleeft en tot de conclusie komt dat hij nu wel naar die aanstelling tot onderdirecteur van het slachthuis kan fluiten. Zijn positie was toch al verre van rooskleurig, is zijn overtuiging, en dat is niet in het minst te danken aan het gekonkel van allerlei notabelen uit de gemeenschap.

Slechts weinig inwoners van Dombergen zijn op de hoogte van Vlimmens persoonlijke besognes. Sommigen zien hem, Truus en Dop als een keurig gezinnetje. Anderen kennen de huiselijke situatie iets beter en dat resulteert in kwaadsprekerij en incestueuze insinuaties. Vlimmen is zich bewust van het geroddel. Hij wordt daar elke dag mee geconfronteerd door de loerende blikken van de dames Stroeks,

'(...) die twee toverlantaarns, (...), die heel de dag aan de overkant achter de gordijntjes zitten te roddelen, en hoofdzakelijk over hem, natuurlijk...'¹²⁶⁶

De werkelijke reden van Vlimmens vrijgezellenbestaan is slechts aan enkelen bekend. Eens beging hij als groentje het ongeluk zich in de echt te laten verbinden met de 'katholiek geknede' Gonda Tiebosch. Haar preutsheid zou, dacht Vlimmen, na hun huwelijk wel een ommekeer nemen. De eerste huwelijksnacht in Parijs slaat elke illusie aan gruzelementen als zij bij elke aanraking dreigt het hotel via het venster van de derde verdieping te verlaten.

'Ik ben de kamer uitgevlucht, toen ze op de ijzeren grille voor het raam klom, en het laatste ogenblikje, voordat ik de deur dichttrok, zag ik haar springen!'²⁶⁷

Boze woorden, redelijkheid en wijzen op de plichten die een echtverbintenis, ook vanuit katholiek oogpunt gezien, met zich meebrengen, hebben geen enkele vat op de hysterisch devote vrouw en Vlimmen stuurt op echtscheiding aan. Dat stuit op heftige protesten bij Allegonda's familie, die dit soort schande niet gebruiken kan. Tien jaar lang stelt Vlimmen alles in het werk om zijn voor de kerk gesloten huwelijk ontbonden te krijgen. Hij wendt zich persoonlijk en schriftelijk tot allerlei kerkelijke gezagsbekleders, tot aan de Rota in Rome toe, en stort geldbedragen. Maar zonder zelfs maar inzicht te krijgen in de stukken ontvangt hij steeds weer nul op het rekest. Moedeloosheid en driftbuien wisselen elkaar af in zijn reactie op zo veel onrecht.

Het stedelijke roddelcircuit functioneert gesmeerd als het dienstmeisje in huize Vlimmen, Mientje van Bemmelen, in verwachting blijkt en zij de beschuldigende vinger op Vlimmen richt. Velen verwondert dit niks, want: 'waar zou hij anders zijn pleziertjes halen?' Dacka wijst Vlimmen erop dat indien de echte dader niet komt opdagen, hij een getekende zal blijven, ook al zou het gerecht hem niet veroordelen. Zelfs wethouder Van der Kalck, de nuchterheid zelve, acht nu de benoeming van Vlimmen tot onderdirecteur van het slachthuis uitgesloten, terwijl hij die van harte had ondersteund. Bij toeval wordt dan toch de ware verwekker ontdekt en Vlimmen krijgt weer vaste grond onder de voeten. De functie op het slachthuis kan hij nu de zijne noemen en zelfs zijn beslommelingen met de Rota beziet hij wat luchtiger.

'Er kan hem veel overkomen, maar er is altijd één grote waarde, die hij werkelijk heeft en hem niet ontnomen zal worden: zijn hard, eerlijk en mooi beroep.'²⁶⁸

De eerste reactie

Doctor Vlimmen is het laatste boek van Roothaert dat bij W.L. Salm & Co. verschijnt en de uitgever pikt er nog een behoorlijk graantje van mee, alvorens de rechten overgaan in handen van A.W. Bruna en Zoon. De eerste oplage uit 1936 kent een weinig spectaculaire verkoop, geheel naar verwachting.

'De uitgever, die het accepteerde, legde er voor de eerste druk 2000 op de pers en dat vond hij royaal, want hij rekende op 1.500 gewone lezers en misschien waren er in Nederland ook nog een 400 tot 500 dierenartsen, die er belangstelling voor zouden hebben,'²⁶⁹ aldus de auteur.

Ruim een jaar doen de eerste exemplaren erover om hun weg naar de lezers te vinden. Dan komt de verkoop in een stroomversnelling terecht. In november 1937 verschijnt de tweede druk, de volgende maand de derde, in januari 1938 de vierde. De drukpersen maken overuren en in maart 1940 beleeft *Doctor Vlimmen* zijn dertigste druk. De komende drie decennia zal de roman niet meer weg te denken zijn uit de boekhandel.

De haperende start van het boek zinde uitgever Salm volstrekt niet. De reacties in de pers waren dusdanig dat hij besloot tot een kostbare reclamecampagne, die hij inzette in Haarlem, Heemstede, Bloemendaal en Santpoort. De boekhandelaren in deze gemeenten ontvingen op 26 juli 1937 een schrijven waarin zij van de campagne op de hoogte werden gesteld en waarin om hun medewerking verzocht werd:

'Het is opgevallen,' vangt de brief aan, 'dat de meest verkochte romans in Nederland in den laatste tijd vertalingen zijn.

Gezien de besprekingen in de bladen en de beoordelingen van lezers, moest 'Doctor Vlimmen' door Mr. A. Roothaert tot de meest verkochte titels behooren.

De oorzaak dat dit niet het geval is hebben wij kunnen opsporen: de boekhandelaren durven dit boek niet op de gewone wijze te exploiteren o.i. uit een overdreven, zij het begrijpelijke voorzichtigheid, dat de klant aanstoot zou kunnen nemen aan de openlijke wijze waarop Mr. Roothaert de dingen zegt.

Wij hebben ons nu tot taak gesteld dit boek zoodanig te propageren dat het tot de meest verkochte boeken gaat behooren en slaan daar voor een nieuwen weg in.'²⁷⁰

Salm verspreidde daartoe in de vier voornoemde plaatsen en Overveen en Aerdenhout 25.000 exemplaren van de *Nieuwe Literaire Courant* met bespreking en aanprijzing van het boek onder de 'beter gesitueerden'.

Of de reclamestunt inderdaad heeft bijgedragen tot het succes, is niet bekend. Allicht zal deze de verkoop gestimuleerd hebben, maar onge-

twijfeld zullen eerder het gekrakeel van katholieke zijde en de geheimzinnige waas om het boek de nieuwsgierigheid bij het grote publiek hebben aangewakkerd. In Brabant en Limburg werd het boek onder de toonbank verkocht; een gewone boekhandelaar durfde het niet pontificaal in zijn etalage te leggen. Als *Doctor Vlimmen* al deel uitmaakte van de collectie in de bibliotheken bezuiden de grote rivieren, waren al te vrijmoedige passages en ketterijen dikwijls onleesbaar gemaakt.

Boekenschouw, verbeterd hoeder van roomse waarden, reageert verbolgen op Vlimmens geboorte:

'Er zou van deze roman inderdaad veel goeds te vertellen zijn, maar... 'Dr. Vlimmen' is een misselijk schend-boek, 'n trap naar het katholieke Brabant. Wij kunnen best tegen wat goedmoedige grappen en grollen over Pastoors en Paters. Maar juist die goedmoedigheid ontbreekt ten eenenmale. De kwaadaardigheid en het venijn spuiten er in tegendeel van alle kanten uit. Insinuaties als over biechten met getal en omstandigheden zijn werkelijk beneden peil. Katholiek Brabant is voor dezen auteur een smerige, bedompte stal, veel smeriger nog en bedompter dan de stallen, waarin veearts Vlimmen zijn moeilijk maar prachtig beroep heeft uit te oefenen.'²⁷¹

In Vlaanderen doet *Boekengids*, het orgaan van de ASKB, de organisatie voor rooms-katholieke bibliotheken niet onder voor de vlammeende woorden van *Boekenschouw*. In 1939 verbiedt de ASKB *Vlimmen* zelfs, zijnde onverenigbaar met de algemene regels van de kerkelijke boekenwet. In 1943 is het oordeel naar aanleiding van een zoveelste druk clementer: 'We zien geen pregnante reden om het werk 'verboden lectuur' te noemen; voor minder ontwikkelde, voor bevooroordeelde lezers is het echter gevaarlijk, en niemand zal het goed doen.' Toch blijft het boek voor *Boekengids* 'niets anders dan een lijvig schotschrift', waaraan 'veel talent verspild' is en het staat derhalve gerangschikt onder categorie II, 'Streng Voorbehouden Lectuur.'²⁷²

De felle schimpscheuten uit de religieuze hoek worden echter overstemd door een meer bezadigde, soms zeer lovende toon in andere artikelen:

'Het doet weldadig aan, in onzen tijd ook weer eens kennis te maken met schrijvers, die niet bang zijn hun lezers de volle maat te geven,' vangt Dumesnil in de *NRC* aan. Hij erkent de anti-katholieke strekking – deze 'ligt er zelfs dik op' – en vindt het gegeven 'hier en daar pakkend en raak behandeld. Beperkingen van kiesheid en goede vormen legt de schrijver zich nergens aan. De taal is van een borreltafel-directheid en een jongeluis-in-de-kroeg-openhartigheid, die u den adem benemen. Velen zullen dit boek lezen, want het is een belangrijk, hier en daar ongemeen pakkend

en nergens traineerend werk. We vermoeden zoo, dat er in roomsch-katholieke kringen over dezen dr. Vlimmen wel wat te doen zal komen (...).’ Dumesnil noemt Roothaerts boek ’een epos van den intellectueelen arbeid. (...) Het is sterk en prachtig geschreven, goed gecomponeerd ook, maar helaas gegoten in een taal, zoo ’derb’, zoo La Terre-achtig, dat wij ons exemplaar na lezing dadelijk achter slot en grendel borgen, want voor het gezin is het niet, voor de huiskamer is het niet...’²⁷³

In *Het Vaderland* schrijft Menno ter Braak: ’Hoewel mr. Roothaert er een realistisch-uitvoerigen en allerm minst gecultiveerden stijl op na houdt, moet ik hem de eer gunnen dat hij zijn publiek niet verveelt. Hij schrijft met het natuurlijke verteltalent van iemand, die door zijn materie in beslag genomen wordt en zijn documentatie ook werkelijk onder de knie heeft.’ Ter Braak lijkt het enigszins te betreuren dat Roothaert enkel de huwelijksmoraal op de korrel neemt, zich met andere woorden ’tegen de kerkelijke techniek’ keert en niet ’de fundamenten (het dogma, de monopolistische pretentie bv.)’ aanpakt: ’Immers: de katholieke kerk en haar huwelijksmoraal (...) hebben wel voor heeter vuren gestaan.’ De niet-katholiek zal door het geval niet echt verrast zijn en de katholiek zal er niet door overtuigd worden, meent Ter Braak, die toch gecharmeerd van het werk is blijkens de slotzin van de recensie: ’Als document van de anticlericale, nuchtere (en achteraf toch weer heimelijk Rousseau-achtig romantische) mentaliteit van een kenner van het Brabantse leven is de roman ’Dr. Vlimmen’ echter de moeite van het lezen waard.’²⁷⁴

Ver weg van het Brabantse gebied, in Groningen, recenseert de uit ’s-Hertogenbosch afkomstige Mr. E. Elias het boek in het *Nieuwsblad van het Noorden*. Aanleiding voor zijn stukje, getiteld ’Een mooie sleutelroman’ is ’het feit dat verschillende hoogstaande en oprecht-Roomsche vrienden mij gezegd hebben dezen roman zeer te bewonderen (...)’. Elias is het daar van harte mee eens. ’Want dit is een voortreffelijk, stoer en interessant boek, geschreven door een man die iets te zeggen heeft en die dat op uitstekende wijze doet. Mr. Roothaert is een uitmuntend auteur, wanneer het geldt menschen naar hun aard, landschappen naar hun schoonheid, en toestanden naar hun schijn en wezen te beelden.’ Daarnaast prijst Elias de wijze waarop Roothaert de spanning weet te hanteren: ’Dat zijn twee schrijvers-eigenschappen die dikwijls apart doch niet dikwijls gecombineerd voorkomen, weshalve Roothaert een min of meer uitzonderlijke figuur is in onze letterkunde (...). Literair reken ik Roothaert tot onze zeer weinig, zeer goede romanschrijvers. Als Brabander die een Brabantsch onderwerp heeft gekozen stel ik hem hooger dan A.M. de Jong en Coolen.’²⁷⁵

De journalistieke meningen uit 1937 verder navorsend stuiten we op *Aesculaap*, het tijdschrift voor dierenartsen, dat van oordeel is dat geen

enkele vakgenoot dit boek mag missen, 'omdat het is het boek van zijn beroep'. Over dit artikel schrijft de *Nieuwe Literaire Courant*: 'Glansrijk doorstaat de roman 'Dr. Vlimmen' (...) de critiek van deze deskundige zijde.'²⁷⁶ Geen wonder, het was ondertekend door P., in wie de *NLC* toen nog niet Pulles herkende.

De *Haagsche Post* jubelt in maart 1937: 'Ongetwijfeld heeft deze roman een anti-paapsche strekking, doch hoe dan ook, zelfs de toegewijde roomsch-katholiek, die het uiteraard met deze strekking niet eens kan zijn, zal bij enige litteraire objectiviteit moeten erkennen, dat het een goed stuk litteratuur is, een boek dat er – in vele opzichten – wezen mag. (...) Hoe voortreffelijk weet deze auteur ook zijn menschen ten voeten uit, innerlijk en uiterlijk te doen leven! Hoe goed schrijft hij dialoog! Hoe geestig is zijn kijk op het klein-stads-leven in de provincie! In de provincie Noord-Brabant. En hoe voortreffelijk, gevoelig en picturaal kan hij milieus en landschappen beschrijven. (...) Werkelijk, er worden in Nederland niet veel boeken van deze allure geschreven. Dr. Vlimmen vestigt den naam van Roothaert als een auteur, die wat te zeggen heeft en die het op geheel-eigen en meeslepende wijze zegt.'²⁷⁷

De *Groene Amsterdammer* bespeelt de loftrampet wat ingetogener. De auteur van het artikel is van oordeel dat de critici tot dan toe te weinig aandacht aan Vlimmen, 'een kèrel van een boek', hebben geschonken en wijt dit aan de naam van de schrijver: 'Mr. Roothaert is immers uitsluitend om zijn vluggeschreven realistische maar niet bijzonder geraffineerde detective romans bekend. Dit boek, dit kolossale werk van 547 blz. zal dus ook wel geen 'litteratuur' zijn...' De criticus neemt derhalve de roman wat nader onder de loep:

'Zelfs een ietwat nauwkeuriger doorsnuffelen sterkt je nog in de overtuiging dat het geen literatuur is. Nee dàt niet! Totdat je ergens midden-in vastgepakt wordt – en blijft lezen. Brabant zoals het is. De kletsnatte straatwegen, de kleinburgerlijke stadjes. Natuur en intrige – Verdorie dat is manntaal! Het heeft bloed en botten.

Het heeft die eigenschappen, die de officieele literatuur op dit ogenblik mist. Wat daar te lezen staat is in ieder geval sericus gemeend. Salonfähig is het dikwijls niet. Maar Mr. Roothaert neemt geen blad voor den mond. Dat wist ook, wie zich een spoorreis wel eens met een van zijn detective-romannetjes had verkort.'

Vlimmen intrigeert de recensent vooral vanwege de anti-klerikale tendens, wat niet hetzelfde is als anti-rooms. 'Deze tegenstelling, roomsch en clericaal, komt overigens voor rekening van de schrijver, die poneert dat zij bezuiden den Moerdijk nog bestaat.' Tot slot ontkomt K. niet aan enige technische kritiek, '(...) want hoewel dit boek een geweldig werk is, groot en boeiend – het hād een hoogstaand kunstwerk kunnen zijn.

Er staan te veel anecdotes en te veel verklaringen in. Niet alles hoeft gestaafd te worden: het moet gestaafd kunnen worden. Wanneer deze krullen en franjes eraf geschoren zouden zijn, zou het een monumentaal werk zijn geworden, een tweede Martin Arrowsmith. Moge Roothaerts volgend boek een meesterwerk zijn, dat zich door beperking siert!²⁷⁸

De laatste van deze reeks vermeldenswaardige kritieken uit 1937 stamt uit het land van Vlimmen zelf.

'Men kan Brabant van verschillende zijden bekijken,' meldt de *Bredasche Courant*, 'men kan het zien als een land van boerenromantiek, plattelands humor, 'grappige' dialecten en tal van folkloristische eigenaardigheden, die schrijvers als De Jong en Coolen schoone regelen in de pen hebben gegeven. Ook kan men Brabant echter zien als een land van vele kleine stadjes en dorpjes met een veelal achterlijken ontwikkelingsgang, kletsende coterietjes en een strenge maatschappelijke gebondenheid.

Zóó, in laatstgenoemden zin heeft Mr. A. Roothaert in 'Dr. Vlimmen' Brabant bekeken en hij heeft het wel op een zeer satyrische manier gedaan, zoodat de Brabander, die het boek gelezen heeft den heer Roothaert wel niet vriendelijk gezind zal zijn.' De *Bredasche Courant* kent het werk geen 'literaire waarde in aestetische zin' toe, hoewel de recensent toegeeft dat Roothaert een knap verteller is. '(...) maar soms is hij uitgesproken grof; zijn stijl is gemakkelijk, eenvoudig en frisch, terwijl hij zoowel Dr. Vlimmen als de bijfiguren met groote levendigheid heeft geteekend. Over het geheel staat Dr. Vlimmen niet vriendelijk tegenover het Katholicisme in Brabant, waar hij menigen scherpen aanval op richt, zij het ook gelukkig alleen tegen die consequenties, welke onder de meer moderne en intelligente Katholieken ook wel geen bijval meer zullen ondervinden.

Voor critische geesten is het een lezenswaardig boek.'²⁷⁹

Wat duidelijk wordt is dat Roothaert er goed aan heeft gedaan zich niet te beperken tot het veterinaire gegeven. Hoe plastisch de geneeskundige handelingen ook uit de doeken worden gedaan, de roman zou dan leesvoer hebben betekend voor een heel wat kleinere kring. Nu ontwikkelt *Doctor Vlimmen* zich tot een bestseller en dat heeft weer zijn consequenties voor de kritieken. Want een boek dat zo aanslaat bij zo'n breed publiek, daaraan moeten wel tal van literaire ongerechtigheden kleven, was de overtuiging van menige literaire insider.

Een bestseller

'En Roothaert dan, hoe vind je Roothaert als schrijver? Het is een vraag die mij al zovele malen gesteld werd, dat het zoetjesaan tijd wordt haar te

beantwoorden met klem van redenen.' Albert Helman buigt zich over de vraag of je Roothaert nu wel of niet tot de literatuur kan rekenen en waaraan *Doctor Vlimmen*, 'Dit handige werk', zijn populariteit dankt. Twee redenen somt hij voor dit laatste op: '(...) het roert een gebied aan, waarvan bijna niemand iets weet ofschoon het deel uitmaakt van het meest alledaagse leven. Zulk een gebied nog te ontdekken, is een vondst, en het wordt een schitterende vondst wanneer die ontdekking gepaard gaat met grote kennis van zaken en een warme liefde voor het onderwerp.' Dat het 'niet geschreven werd door een dierenarts, maar door iemand die zelf ondervonden heeft wat een leek interesseert en wat niet', daardoor wint het boek aan objectiviteit.

De tweede reden voor het succes ziet Helman in de huwelijkskwestie, '(...) wat bij de kerkelijke autoriteiten het nodige kwaad bloed gezet heeft, zodat Roothaert voor een anti-katholiek of op zijn minst een anti-clericaal schrijver werd uitgekreten, hetgeen hij beslist niet is, gelijk men uit elke bladzijde van zijn werk 'Die verkeerde weereld' kan opmaken'. Maar ondanks allerhande positieve uitspraken komt hij toch tot de slotsom dat er iets ontbreekt bij Roothaert: 'Hij ziet de werkelijkheid, hij ziet de mensen, – met nauwkeurigheid en genegenheid, maar nog niet 'à travers d'un temperament'. Dat temperament bezit hij wel; hij verraadt het zo nu en dan, al is het niet op een harmonische wijze.' Helman verwacht dan ook eens een boek van Roothaert onder ogen te krijgen 'dat eveneens als kunstwerk meetelt'²⁸⁰.

In *Lectuurgids*, het tijdschrift dat zich ten doel stelt 'onafhankelijke voorlichting te geven in Protestantsch-Christelijken geest over nieuw-verschenen publicaties op allerlei terrein', tracht de folklorist-neerlandicus P.J. Meertens een verklaring te geven voor het Vlimmen-succes. In zijn inleiding schrijft hij: '(...) wie ook maar enige kijk op literatuur heeft, ziet onmiddellijk dat Roothaert geen litterator is. De stijl van het boek is zwak, de bouw nog zwakker.' De beschrijvingen van de veterinaire operaties bezorgen hem een 'gevoel van walging' en hij verzucht: 'Ik heb voor een dierenarts als Doctor Vlimmen een grenzeloos respect, maar laat hij ons met zijn bloederige en buitengewoon onsmakelijke verhalen van het lijf blijven.' Over de wijze waarop Roothaert de rooms-katholieke kerk om zijn huwelijksrechtspraak aanvalt, oordeelt Meertens dat dit onderwerp 'beter in een zakelijke brochure besproken zou zijn'. De 'pikante bijzonderheden' vallen ook niet in goede aarde en hij besluit zijn epistel met: 'zesdehalf honderd bladzijden, en 27 drukken. Het succesboek van 1939. En dus het boek dat voor onze kindskinderen karakteristiek zal worden geacht voor onze smaak.'²⁸¹

A. Mout in *Critisch Bulletin*, een onder redactie van Anthonie Donker staand maandblad, heeft het ook moeilijk met de *Vlimmen*-hausse. Onder de titel 'Roothaert, Succes en Literatuur' probeert hij een verklaring te geven voor de populariteit van het boek en door Roothaert met Couperus te vergelijken toont hij aan waarom de een niet en de ander wel tot het selecte gezelschap van de literatuur behoort. Mout stoort het dat de schrijver in zijn boeken als persoon zo herkenbaar is. Men zou Roothaert zo 'kunnen uittekenen, ware het niet, dat deze arbeid overbodig werd vanwege de reclameportretten, wijd en zijd den Heer Roothaert, deels in goedzittende maatkleiding, deels in het veldgrijs met drie sterren, vertoonend.'²⁸²

'Vinnig-antipaapsch' en 'Met schier onoverwinbaren weerzin hebben wij destijds het dikke boek doorgelezen, met zijn telkens met een zekere lust weer opgevatte degoutante beschrijvingen van het overigens weldadig dierenartsenbedrijf. Zooiets kan bij een normaal mensch geen schoonheidsontroering wekken: de voortdurend opkomende walging is daarvoor een beslist obstakel.'²⁸³ De katholiek gezinde *Maasbode* is kennelijk echt boos.

Serieuzer roomse verontwaardiging komt er van prof.dr. L. Bender O.P. Deze in Rome zetelende pater begint zijn kruistocht tegen *Doctor Vlimmen* in februari 1938. Zijn artikel 'Huwelijksontbinding en geld. – Sluwe verdachtmaking' in het apologetische blad *Het Schild*, vecht vooral Roothaerts suggestie aan dat de Heilige Romeinse Rota, de hoogste kerkelijke rechtsinstantie, in huwelijksprocessen de kapitaalkrachten bevoordeelt boven hen die niet of nauwelijks financieel aan het proces kunnen bijdragen. Met statistieken probeert Bender die bewering te weerleggen, maar, polemiseert hij: 'Er zijn echter altijd mensen, die zich door dergelijke duidelijke bewijzen niet alleen laten overtuigen, maar nog kans zien, ze te gebruiken voor een gemene insinuatie. Bittere vijandschap tegen de Katholieke Kerk en haar priesters maakt hen sluw en vindingrijk; wat er ook gedaan of gezegd wordt, het zal ten nadeele van Kerk en priesters worden uitgelegd. Als het dan op pikante, schandaal-achtige manier wordt voorgesteld, loopen vele op sensatie-beluste lezers of toehoorders er nog wel in.'²⁸⁴

De onstuitbare verspreiding van *Doctor Vlimmen* moet voor Bender een akelige droom zijn geweest. Tussen juni 1938 en juli 1939 verschijnt er van zijn hand een reeks artikelen in *Het Schild*, die de lezer meer inzicht moet verschaffen in de maatstaven die de kerkelijke Rota hanteert inzake verzoeken tot ongeldigheidsverklaring dan wel ontbinding van een echtelijke verbintenis.

Een ongeldigheidsverklaring kon men verwerven wanneer aangetoond was dat het gesloten huwelijk in beginsel al ongeldig was, bijvoorbeeld als de partners elkaars bloedverwanten bleken te zijn. In dat geval was er nooit een geldige overeenkomst gesloten, met andere woorden: er was nooit een verbintenis voor het leven aangegaan.

Ontbinding van het huwelijk was alleen mogelijk als er sprake was van een 'onvoltooid huwelijk', i.e. een huwelijk waarin geen gemeenschap had plaatsgevonden. Was daarvoor het bewijs geleverd, dan kon alleen de paus, die daartoe een van God ontvangen volmacht bezit, het huwelijk ontbinden, waarmee hij geen recht sprak, maar een gunst verleende.

In *Vlimmen* kan er hooguit sprake zijn van een verzoek tot ontbinding van het huwelijk en Bender verwijt Roothaert niet op de hoogte te zijn van de verschillen tussen de ongeldigheidsverklaring en de ontbinding.

De helder geformuleerde artikelen van Bender worden gebundeld en onder de titel *Huwelijksprocessen, schandaal of laster?* liggen ze medio augustus 1939 voor f 1,20 in de boekhandel. Indien men er meer dan vijfendertig tegelijk afnam, kreeg men een korting van liefst veertig procent. Met name in het laatste in de bundel opgenomen artikel, 'Een boek met beschuldiging en verdachtmaking', richt Bender zijn aanval direct op *Vlimmen* en Roothaert, die hij beticht van insinuaties en graf-fineerdheid. Zijn uiteindelijke conclusie is 'dat vele mensen zich door dit boek op een dwaalspoor hebben laten brengen of, erger nog, zich hebben laten verleiden tot lichtvaardig oordeel of laster ten nadeele van een groep personen (Kerkelijke overheden en rechters), die even goed als zij zelf recht hebben op hun eer en goede naam.'²⁸⁵

Twee maanden na zijn eerste geschrift publiceert Bender de brochure *Zijn de huwelijksprocessen in de katholieke kerk een geldzaak?* Voor tien cent kan de belangstellende een exemplaar bemachtigen. De KRO-radio stelt hem in de gelegenheid de brochure – in principe een poging de aantijgingen in *Vlimmen* te ontcrachten – in zijn geheel voor te lezen.

In 1966 kan Roothaert zich er nog nijdig over maken dat hij Bender destijds voor de radio niet van repliek mocht dienen. Een confrontatie met de pater kan hij wél aangaan in 1954, in de vorm van een kostelijke polemiek. In *De Linie* gaan Bender en Roothaert elkaar met prachtige volzinnen te lijf, en dit gevecht zou eigenlijk volledig afgedrukt moeten worden, ware het niet dat het nogal uitgebreid is. Enkele typerende passages komen elders aan de orde.

Intussen gaat Bender in *Het Schild* onverdroten voort. De ontvangst van een in oktober 1939 door een studiegenoot van Roothaert geschreven brief noopt hem daartoe. De pater introduceert de brieveschrijver als een 'vriend van mr. Roothaert' die de authenciteit van het in 'Vlimmen'

beschreven echtscheidingsgeval nog eens wil benadrukken: '(...) alle stukken zijn authentiek, de personen mij, als oud-Tilburger bekend. Alleen de namen zijn wat veranderd.'²⁸⁶

In een volgend nummer van *Het Schild* mengt zich weer een ander, nu een medestander van Bender, in de discussie.

Het moge duidelijk zijn, *Doctor Vlimmen* verhit de roomse gemoederen danig, wat te danken is aan de enorme opgang die de roman maakt, een succes dat Roothaert zelf niet verwacht had: 'Ik was er eigenlijk door verrast. Wel had ik gedacht, dat het in vakkringen succes zou hebben, maar dat het zoo tot het groote publiek gesproken heeft, had ik in het geheel niet verwacht. Ik heb er zelfs een beetje spijt van gehad het niet met meer zorg geschreven te hebben en heb dit trachten goed te maken in mijn volgend werk 'Die verkeerde Weereldt' (...).'

W. Backhuys, die hem deze bekentenis ontlokt, stelt hem in hetzelfde interview uit 1941 de vraag: 'Uw boek heeft stellig op het groote publiek een anti-katholieke indruk gemaakt. Heeft deze tendens ooit bij U voorop gestaan?'

'Integendeel,' luidt het antwoord, 'het was er mij slechts om te doen den vinger te leggen op een wondeplek in de procesvoering, waarbij zonder eenige contrôle van hoogerhand op uiterst gevaarlijke en gewetenlooze wijze met groote levensbelangen werd gespeeld. Tegen deze verkrachting van het formeele recht wenschte ik scherp stelling te nemen en niet meer dan dat. Trouwens den opmerkzamen lezer zal het niet ontgaan zijn, dat ik mij wel degelijk sympathiek over de dienaren van het R.K. geloof heb uitgelaten. Getuige de passages over de Trappisten en over de rol van de deken in de begrafeniszaak van den boerenjongen.'

'Vindt U het niet te betreuren, dat ondanks dat toch in het algemeen die indruk werd gewekt?' is de wedervraag met als reactie:

'Inderdaad, maar dat ligt niet aan mij, maar aan den lezer. Dan moet men zijn oogen maar beter de kost geven.'²⁸⁷

Oplettende Brabanders, met name Tilburgers, konden in het boek nog meer ontdekken. Is *Doctor Vlimmen* een tendensroman, als sleutelroman is hij ook niet uit te vlakken. De contemporaine lezer wist in *Vlimmen* uit de bonte mengeling van figuren heel wat bekenden aan te wijzen en Roothaert maakte het hun soms ook wel heel eenvoudig. Hij bediende zich graag van woordspelingen en omzettingen, die niet altijd even ondoorzichtig waren. Vrijwel elke Tilburger herkende in de nuchtere, bedaarde wethouder Van der Kalck hun stadgenoot wethouder Van de Mortel en eveneens wist een ieder wie met de onsympathiek overkomende dokter Treeborg bedoeld werd. De boeren in de omgeving van Eindhoven zouden, als ze het boek al konden aanschaffen of lezen, wei-

nig moeite hebben gehad zichzelf te herkennen of het bezoek van Vlimmen te koppelen aan die keer dat dierenarts Pulles hun bedrijfje bezocht.

Pulles herinnert zich in 1967 dat Roothaert de naam van een boer uit Geldrop zelfs had vergeten om te zetten: 'Meestal veranderde Roothaert de namen. Maar deze had hij over het hoofd gezien,' en hij vervolgt: 'Trouwens ik ben Vlimmen, met alle grapjes en zo die ik thuis maakte.'²⁸⁸

Met Vlimmens vriend, Mr. Floris Dacka, introduceert Roothaert min of meer zichzelf. Min of meer, want het plaatje past niet helemaal. Roothaert dicht Dacka kwaliteiten en eigenschappen toe die dan weer wel, dan weer niet met die van hemzelf overeenkomen. Zo is Dacka nooit getrouwd geweest. Hij is van huis uit protestant en daarom 'staat hij in Dombergen als een schurftig schaap buiten de gemeenschap.'²⁸⁹

De uiterlijke kenmerken van Dacka 'een donker rusteloos gezicht (...) Hij is mager tot op het been (...) zijn donkere ogen schieten snel heen en weer'²⁹⁰ komen niet overeen met die van de schrijver.

Desondanks geeft Roothaert in het Duitse blad *Filmdienst* ruiterlijk toe: '(...) der Dacka des Films – das bin ich selbst.'²⁹¹ Want, Dacka is de beginnend advocaat die pro deo-zaakjes krijgt toegeschoven en kleine faillissementen, die van een schamel loontje moet zien rond te komen, die tijd te over heeft om in het Chevroletje met zijn vriend op praktijk te gaan en het dierenartsenbedrijf met het oog van een leek te bekijken. Niet dat hij op zijn gemak in die auto zit, eerder maakt de angst zich tijdens het rijden van hem meester:

'Iedere week kan hij op de rechtbank de gevolgen beleven van de verkeerswaanzin. De foto's van verminkte lichamen, gekraakte schedels en uitgeperste ingewanden illustreren de dossiers (...).'²⁹²

Roothaert had het niet zo op auto's. Hij haalde nooit zijn rijbewijs. In de stad liet hij zich het liefst per tram vervoeren. Lijn 12 stopte op een steenworp afstand van zijn woning aan de Alfons Schneiderlaan in Deurne, en daarmee was een rechtstreekse verbinding met Antwerpens drukke centrum gewaarborgd.

Evenals Roothaert houdt Dacka van paarden en kan hij paardrijden. Dacka heeft tijdens de mobilisatie als reserveofficier bij de huzaren gediend en net als de auteur staat hij argwanend tegenover de clerus.

Meester Dacka – een recensent typeert de creatie als 'een mislukking (...) tegen wien dr. Vlimmen het hele boek door, bladzijden lang 'aan' betoogt. De man is nogal onuitstaanbaar.'²⁹³ – lijkt dan wel dan geen raakvlakken te hebben met meester Roothaert, net zoals Vlimmen slechts voor een deel naar Pulles is geschreven. Zo is het ook gesteld

met andere figuren en situaties in de roman. Waar past de sleutel en waar niet? Menno ter Braak formuleert:

'(...) hij kiest een ietwat inconsequenten middenweg, zoodat de lezer zelf maar moet uitmaken, welke schoenen den geïncrimineerden romanfiguren 'in werkelijkheid' passen en welke schoenen bepaalde maatschappelijke instanties dus aan kunnen trekken.'²⁹⁴

Met *Camera loopt* paste Roothaert eenzelfde procédé toe, en ook in *De vlam in de pan* valt een dergelijke strekking waar te nemen. Het behoort tot zijn werkwijze: ware gebeurtenissen, bestaande figuren, eigen ervaringen aaneenrijgen tot een leesbaar fictief geheel, zeer dikwijls gebruikmakend van authentieke documenten.

Voor *Vlimmen* bestond er dan nog zijn steun en toeverlaat Pulles: 'Ik stuurde hem telkens enkele hoofdstukken op, waaruit hij dan alle ketterijen wegvlooidde, en bovendien wist hij me nog herhaaldelijk zeer waardevolle veterinaire verzinsels aan de hand te doen.'²⁹⁵

Het citaat is het enige tastbare bewijs van de vooroorlogse samenwerking tussen de beide vrienden.

Met *Doctor Vlimmen* had Roothaert een boek geschreven dat zijn commerciële weerga niet kende. Het sloeg alle verkooprecords. *Merijntje Gijzen* werd verslagen, de *Camera obscura* voorbijgestreefd.

'Op de bijbel na het meest verkochte Nederlandstalige boek' valt er hier en daar te lezen en de schattingen over hoeveel keren een exemplaar van de eerste *Vlimmen* over de toonbank is geschoven, lopen uiteen van 500.000 tot over de miljoen, inclusief vertalingen. De exacte verkoopcijfers zijn bij uitgeverij Bruna, die de rechten van Salm & Co. in 1944 overnam, niet meer te achterhalen.

De populariteit van het boek bleef in het buitenland niet onopgemerkt. Nog vóór de oorlog konden Duitstalige lezers van Vlimmens beslommeringen kennismaken. *Tierarzt Dr. Vlimmen* was een succes, getuige ook de twee films die Duitse regisseurs van het boek maakten. Omdat op mijn herhaaldelijk verzoek aan Holle Verlag, de Duitse uitgever van *Vlimmen*, enig cijfermateriaal omtrent drukken c.q. verkoop te verschaffen, geen enkele reactie kwam, moeten we een gunstige verkoop afmeten aan een ongedateerde, uitgeknipte flaptekst waarop staat: '93. bis 100.Tausend'. Bovendien was Holle gaarne bereid in de jaren vijftig de twee andere delen in Duitsland uit te brengen.

Onder de titel *Dutch vet* was *Vlimmen* in 1940 ook in Groot-Brittannië en in de Verenigde Staten verkrijgbaar. In Wallonië en Frankrijk rouleerde het boek onder de titel *Docteur Vlimmen*; het Deense publiek kon zich het als *Telefon til Dyrågen* aanschaffen.

Van de talloze Nederlandse drukken springt er één in het bijzonder uit: papierschaarste dwingt uitgeverij Salm & Co. er in 1943 toe 552 pa-

gina's samen te persen in een boekje dat qua formaat verdachte gelijkenis vertoont met de boekjes die kerkgangers bij zich dragen als zij de mis bezoeken. Dertieneneenhalf bij tien centimeter meet deze gebonden editie van *Vlimmen*. De dikte van nog geen anderhalve centimeter inclusief linnen band liet slechts ruimte voor flinterdunne bladzijden, die blijkens het verhaal van een Vlimmen-bewonderaar nog andere geneugten opleverden. Bij gebrek aan sigarettenpapier gebruikte hij deze dundrukeditie 'bladzijde na bladzijde. Ik kan dus zeggen Dr. Vlimmen niet alleen gelezen te hebben maar ook te hebben gerookt.'²⁹⁶

Onwillige boekverkopers waren er ook. Iemand die het boek wilde aanschaffen, stapte eens voor de oorlog een boekhandel binnen en vroeg de eigenaar erom, maar die bleek *Doctor Vlimmen* niet in voorraad te hebben. 'Deze boekhandelaar wilde mij het boek ook liever niet verkopen, want daarvoor moest hij het extra voor mij bij de uitgever bestellen. En je kon nooit weten hoe dat uitlekte...'²⁹⁷

Gelukkig kon men in zo'n geval nog altijd bij de spoorwegboekhandels terecht, die minder kleingeestig waren.

Vlimmens ster rees en binnen enkele jaren kon hij zich scharen onder het corps van 'bekende Nederlanders', daarmee zijn schepper op den duur in de schaduw stellend.

'Een best-seller is zoiets als een lotje uit de loterij,' meent Roothaert in 1959. 'Het is een toeval, door geen feiten te verklaren. De grootste reclame is zelfs niet bij machte een bepaald boek tot een best-seller te maken. Edgar Wallace heeft dit destijds beproefd met zijn eerste boek, en niet-tegenstaande alle reclame werd het een mislukking. Voor een van zijn volgende werken voerde hij geen publiciteit, en dat werd wel een best-seller. De enige oorzaak dat een boek een best-seller wordt is de reclame van mond tot mond. (...) Met een reuze publiciteit kan men wel iedereen tot Coca-Cola dwingen, maar niet tot een boek. Na het kopen van een boek wordt er van de koper immers nog een inspanning gevergd...'

Daar had de koper van *Vlimmen* kennelijk geen moeite mee; 'de best-seller van de Nederlandse literatuur' noemt interviewer Piet Sterckx het, 'een recordhouder wat de duur betreft, want tijdens die vijfentwintig jaar waren er geen inzinkingen in de aftrek.'²⁹⁸

Doctor Vlimmen werd een begrip, een tendentie die zich al aftekende enkele jaren na het verschijnen van de roman. Gedurende de mobilisatie, wanneer Roothaert zijn plichten van reserveofficier vervult, kwam het al voor dat er geroepen werd: 'Daar hei-je kapitein Vlimmen – ik bedoel kapitein Roothaert.'²⁹⁹

Vooralsnog laat Roothaert het onverwachte succes vrij gelaten over zich

heen komen. Zich nog niet bewust van het stormachtige effect dat *Vlimmen* zal veroorzaken – de eerste druk is nog volop verkrijgbaar – wijdt hij zich vlijtig aan een nieuw project, dat hem ruim twee jaar zal bezighouden.

Doctor Vlimmen

255. Duyns: 'Dierenarts Pulles: 'ik ben Doctor Vlimmen, zonder meer' '.
Haagse Post, 8 apr. 1967
256. Duyns 1967
257. Mr. A. Roothaert: 'So entstand mein Welterfolg!' *Filmdienst, Tierarzt Dr. Vlimmen*, J. Arthur Rank Film GmbH, 1956
258. P. Beishuizen e.a. (red.): 'Wie is de schrijver Mr. A. Roothaert, het eerste interview'. *Nieuwe Literaire Courant*, nr. 1, juli 1937
259. Duyns 1967
260. Leo Nouwen: ' 'Doctor Vlimmen' voor Brabanders vaak herkenbaar'.
Het Nieuwsblad van het Zuiden, 22 feb. 1978
261. Mr. A. Roothaert: *Doctor Vlimmen*, Utrecht 1959, 127
262. Ronald Peeters: *De straten van Tilburg*. Tilburg, 1987
263. Roothaert 1959, 5
264. Roothaert 1959, 32-33
265. Roothaert 1959, 12

266. Roothaert 1959, 31-32
267. Roothaert 1959, 132
268. Roothaert 1959, 460
269. Wout Wellinck: 'Mr. A. Roothaert, een schrijver van Nederland en Vlaanderen'. *De Post*, nr. 40, jrg. 8, 7 okt. 1956, 1544-1545
270. Brief Salm & Co., 26 juli 1937. Collectie auteur
271. 'Roothaert (Mr. A.) Dr. Vlimmen'. *Boekenschouw*, afl. 10, jrg. 30, 15 feb. 1937, 471
272. Em. Janssen S.J.: 'Doctor Vlimmen'. *Boekengids*, 1943
273. Dumesnil: 'Mr. A. Roothaert. Doctor Vlimmen'. (boek aankondigingen). *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, 1937
274. Menno ter Braak: 'Anticlericale moraal, een tendensroman over het huwelijk'. *Het Vaderland*, 23 mei 1937
275. E. Elias: 'Wat in de boeken geschreven staat..., Een mooie sleutelroman'. *Nieuwsblad van het Noorden*, 27 feb. 1937
276. Beishuizen 1937
277. 'Dr. Vlimmen, door Mr. A. Roothaert'. *Haagsche Post*, 13 mrt. 1937
278. Beishuizen 1937 (*De Groene Amsterdammer*)
279. 'Brabant van den anderen kant'. *Bredasche Courant*, 13 mrt. 1937
280. Albert Helman: 'Historie en werkelijkheid'. *De Groene*, 6 jan. 1940
281. P.J. Meertens e.a. (red.): 'bij het begin van den nieuwen jaargang'/'Doctor Vlimmen'. *Lectuurgids*, nr. 1, jrg. 14, jan. 1940, 1-3
282. A. Mout: 'Roothaert, succes en literatuur'. *Critisch Bulletin*, jrg. 11, apr. 1940, 101-103
283. 'Brabant's lijden'. *De Maasbode*, Avondblad, 4 dec. 1939
284. Dr. L. Bender, O.P.: 'Huwelijksontbinding en geld, sluwe verdachtmaking' (Op den uitkijk). *Het Schild*, jrg. 14, feb. 1938
285. Dr. L. Bender, O.P.: 'Een boek met beschuldiging en verdachtmaking'. *Huwelijksprocessen, schandaal of laster*, Hilversum, 1939, 107-119
286. Dr. L. Bender, O.P.: 'De huwelijksprocessen en het boek van Mr. Roothaert' (Op den uitkijk). *Het Schild*, jrg. 21, okt. 1939, 145-148
287. W. Backhuys: 'Interview met schrijver van 'Dr. Vlimmen''. *Utrechtsch Nieuwsblad*, 10 sep. 1941
288. Duyns 1967
289. Roothaert 1959, 65
290. Roothaert 1959, 19
291. J. Arthur Rank Film GmbH 1956
292. Roothaert 1959, 167
293. J.L.: 'Dr. Vlimmen', een sleutelroman'. *Onbekende krant*, 9 mrt. 1938. Collectie auteur
294. Ter Braak 1937
295. Brief A. Roothaert aan F. Ouwering, 12 juli 1937. Afschrift collectie auteur
296. Brief J.C. de Groen aan auteur, 11 mei 1989
297. Brief J.C. van den Berge aan auteur, 27 nov. 1986
298. Piet Sterckx: 'Mr. A. Roothaert over het 25-jarig succes van 'Doctor Vlimmen''. *De Nieuwe Gazet*, 28 dec. 1959
299. R.: 'Mr. A. Roothaert'. *De Telegraaf*, 22 nov. 1939